

Sygn. akt I UK 102/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

Protokolant Anna Pęsko

w sprawie z odwołania K. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o prawo do emerytury,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu

20 czerwca 2018 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 25 października 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

1. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację,

**2. zasądza od organu rentowego na rzecz K. M. kwotę 492,60
(czterysta dziewięćdziesiąt dwa złote i sześćdziesiąt groszy)
złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 29 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. (organ rentowy) odmówił K. M. (wnioskodawca) prawa do emerytury w obniżonym wieku z powodu nieudowodnienia 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy zaliczył wnioskodawcy jedynie 14 lat, 10 miesięcy i 20 dni takiej pracy. Odwołanie od powyższej decyzji wniósł wnioskodawca, zaskarżając ją w całości i wskazując, że jego ogólny staż pracy w warunkach szczególnych wynosił 15 lat, 2 miesiące i 18 dni.

Wyrokiem z 30 grudnia 2015 r., X U [...] Sąd Okręgowy w K. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 1 lipca 2015 r. Sąd Okręgowy ustalił, że organ rentowy zaliczył wnioskodawcy okresy pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 14 lat, 9 miesięcy i 22 dni, na które składały się okresy: zatrudnienia od 3 września 1974 r. do 21 kwietnia 1975 r. w P., służby wojskowej od 22 kwietnia 1975 r. do 8 kwietnia 1977 r., zatrudnienia od 4 maja 1977 r. do 31 marca 1983 r. w P. oraz od 11 czerwca 1991 r. do 31 grudnia 1998 r. w P. (następnie L.). Organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy okresu pobierania przez niego zasiłku chorobowego w wymiarze 96 dni, który to okres zdaniem Sądu powinien zostać zaliczony.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 25 października 2016 r., III AUa [...] Sąd Apelacyjny w [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie wnioskodawcy.

Sąd Apelacyjny – dzieląc argumentację prawną Sądu pierwszej instancji co do zaliczania okresów pobierania zasiłku chorobowego na poczet okresu wykonywania pracy w warunkach szczególnych - zwrócił uwagę, iż Sąd Okręgowy pominął okoliczność, iż organ rentowy zaliczył wnioskodawcy do okresu pracy w warunkach szczególnych okres służby wojskowej. W ocenie Sądu Apelacyjnego do zaliczania okresów zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm., dalej jako ustawa o obowiązku obrony) stosować należy przepisy

obowiązujące w czasie realizacji tego stany faktycznego. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że w okresie odbywania przez wnioskodawcę służby wojskowej obowiązywała ustawa z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna z 1968 r.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia (Dz.U. z 1956 r. Nr 39, poz. 175 i 176, dalej jako rozporządzenie RM z 1956 r.). Zgodnie z § 5 rozporządzenia RM z 1956 r. okresy wymienione w art. 8 dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. z 1958 r. Nr 23, poz. 97 ze zm., dalej jako dekret) zalicza się do wymaganych okresów zatrudnienia tak jak zatrudnienie w drugiej kategorii, z wyjątkiem tych okresów służby wojskowej, które w myśl obowiązujących przepisów podlegały zaliczeniu do pierwszej kategorii zatrudnienia. Jeżeli pracownik bezpośrednio przed okresami wymienionymi w art. 8 dekretu wykonywał zatrudnienie w pierwszej kategorii, okresy te zalicza się, jak zatrudnienie w pierwszej kategorii zatrudnienia. W ocenie Sądu Apelacyjnego praca wnioskodawcy przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie stanowiła pracy zaliczanej do pierwszej kategorii zatrudnienia w rozumieniu rozporządzenia RM z 1956 r., gdyż zajmowane przez wnioskodawcę stanowisko sprężarkowego nie zostało wymienione w stanowiącym załącznik do tego rozporządzenia wykazie prac wykonywanych w warunkach szkodliwych dla zdrowia, uprawniających do zaliczenia do pierwszej kategorii zatrudnienia. Brak było podstaw do zaliczenia wnioskodawcy pracy wykonywanej przed odbyciem zasadniczej służby wojskowej do pierwszej kategorii zatrudnienia, wbrew odmiennym stanowiskom organu rentowego i Sądu pierwszej instancji.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł wnioskodawca, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego. Wnioskodawca zarzucił naruszenie: 1) art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., daje jako ustawa emerytalna) w związku z § 19 ust. 1 rozporządzenia Rady

Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z 7 lutego 1983 r.) w związku z art. 11 ust. 4 ustawy emerytalnej z 1968 r. w związku z § 8 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz.U. Nr 13, poz. 86 ze zm., dalej jako rozporządzenie z 1979 r.) w związku z art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1975 r. do 5 lipca 1979 r. (Dz.U. Nr 24, poz. 142) w związku z § 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm., dalej jako rozporządzenie z 1968 r.) przez ich błędną wykładnię i w efekcie niezastosowanie w stanie faktycznym sprawy, a wskutek czego uznanie, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej pracowników zatrudnionych przed odbyciem tej służby na stanowisku pracy, na którym praca po 1 stycznia 1983 r. była pracą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zgodnie z przepisami rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., po 1 stycznia 1980 r. na podstawie rozporządzenia z 1979 r. była traktowana jako zatrudnienie w pierwszej kategorii, a przed tą datą nie była traktowana jako zatrudnienie w pierwszej kategorii w myśl rozporządzenia z 1956 r., co nie powinno być uwzględniane przez organ rentowy do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymaganego do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej; 2) art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w związku z art. 11 ust. 4 ustawy emerytalnej z 1968 r. w związku z § 9 rozporządzenia z 1979 r. w związku z art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1975 r. do 5 lipca 1979 r. w związku z § 5 ust. 1 rozporządzenia z 1968 r. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym sprawy, prowadzące do uznania, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej pracowników zatrudnionych przed odbyciem tej służby na stanowisku pracy, na którym praca po 1 stycznia 1983 r. uznawana była za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zgodnie z przepisami rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., po 1 stycznia 1980 r. na podstawie rozporządzenia z 1979 r. była

traktowana jako zatrudnienie w pierwszej kategorii, a przed tą datą nie była traktowana jako zatrudnienie w pierwszej kategorii w myśl rozporządzenia z 1956 r., co nie powinno być uwzględniane przez organ rentowy do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymaganego do nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wnioskodawcy okazała się zasadna.

Przy niespornych okolicznościach faktycznych o uwzględnieniu skargi zadecydowało rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego sprowadzającego się do udzielenia odpowiedzi na następujące pytanie: czy do uwzględnienia okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej w stażu pracy w warunkach szczególnych konieczne jest nie tylko spełnienie przesłanek z art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony, lecz także uznanie pracy wykonywanej przed rozpoczęciem tej służby za pracę w warunkach szczególnych przez przepisy ubezpieczeniowe obowiązujące w okresie odbywania tej służby. Zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] opiera się na założeniu, zgodnie z którym do oceny czy okres zasadniczej służby wojskowej wlicza się do okresu pracy w warunkach szczególnych, należy uwzględnić zarówno przepisy ustawy o obowiązku obrony jak i przepisy ubezpieczeniowe (a konkretnie przepisy rozstrzygające o statusie wykonywanej pracy jako pracy w warunkach szczególnych) obowiązujące w okresie odbywania tej służby. W konsekwencji, chociaż obowiązujące w okresie odbywania służby wojskowej przez wnioskodawcę przepisy ustawy o obowiązku obrony przewidywały zasadę wliczania okresu tej służby do uprawnień pracowniczych i innych (pod pewnymi warunkami), to jednak ówczesnie obowiązujące przepisy ubezpieczeniowe (rozporządzenie RM z 1956 r.) nie zaliczały pracy wykonywanej przez wnioskodawcę przed powołaniem do służby wojskowej do pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia (odpowiednika pracy w warunkach szczególnych w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r.). W rezultacie okresu zasadniczej służby wojskowej wnioskodawcy nie można było uznać za okres pracy w warunkach szczególnych, gdyż dopiero na mocy rozporządzenia z 1979 r.

(a zatem od 1 stycznia 1980 r.) praca, którą wnioskodawca wykonywał przed powołaniem do wojska, została zaliczona do pierwszej kategorii zatrudnienia.

Sąd Najwyższy nie podzielił powyższego założenia interpretacyjnego, kierując się następującą argumentacją.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z 16 października 2013 r., II UZP 6/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 42) do oceny określonego stanu faktycznego zrealizowanego przed wejściem w życie ustawy emerytalnej, wywołującego określony skutek prawny pod rządami tej ustawy, należy stosować przepisy obowiązujące w czasie realizacji tego stanu faktycznego, a więc zarówno ówczesnie obowiązujący art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony jak i przepisy ubezpieczeniowe odnoszące się do pracy w warunkach szczególnych (pracy zaliczanej do pierwszej kategorii zatrudnienia). Nie oznacza to jednak, że wykluczone jest zastosowanie innych regulacji przejściowych, odnoszących się do statusu pracy wykonywanej w latach 70-tych przez osoby powoływane do odbycia zasadniczej służby wojskowej w tym okresie.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego w zakresie wykładni i zastosowania art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony przyjęto, że przepis ten kreuje pewną fikcję prawną. Mianowicie, w przypadku ziszczenia się przewidzianych w nim warunków (w szczególności powrotu pracownika po odbyciu służby wojskowej do zakładu pracy, w którym był zatrudniony przed służbą) okres pracy na danym stanowisku traktowany jest tak jakby nie został przerwany okresem służby wojskowej. Innymi słowy, zakłada się, że gdyby pracownik wykonujący pracę na określonym stanowisku nie został powołany do służby wojskowej, to nadal by tę pracę wykonywał przez okres odpowiadający okresowi służby wojskowej. W konsekwencji jego staż pracy na danym stanowisku jest dłuższy niż okres faktycznego wykonywania na nim pracy (wydłuża się o okres służby wojskowej). Podkreślenia wymaga, że art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony reguluje tylko zasadę zaliczania okresu służby wojskowej do stażu pracy oraz warunki jakie muszą być spełnione, aby zasada ta znalazła zastosowanie. Przepis ten, podobnie jak inne przepisy tej ustawy, nie normuje kwestii jakie to szczególne uprawnienia łączą się z zaliczeniem okresu służby wojskowej do stażu pracy na stanowisku

pracy zajmowanym przed powołaniem do służby. O tym rozstrzygają przepisy ustaw szczególnych, w tym przepisy prawa ubezpieczeń społecznych.

Zgodzić się należy z Sądem drugiej instancji, że w myśl przepisów obowiązujących w dacie podjęcia przez wnioskodawcę służby wojskowej, jak i w dacie jej zakończenia, praca wykonywana przez wnioskodawcę nie była ani pracą w warunkach szczególnych (kategoria z rozporządzenia z 7 lutego 1983 r.), ani pracą zaliczoną do pierwszej kategorii w rozumieniu przepisów rozporządzenia RM z 1956 r. Jednakże, skutkiem ziszczenia się przesłanek zastosowania art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony było przyjęcie fikcji prawnej, zgodnie z którą staż pracy wnioskodawcy na stanowisku sprężarkowego sprzed powołania do służby wojskowej został wydłużony o okres wykonywania tej służby.

Aby rozstrzygnąć o uprawnieniach wnioskodawcy należało zatem zastosować przepisy ubezpieczeniowe, zwłaszcza intertemporalne, dotyczące statusu pracy na stanowisku sprężarkowego poczynwszy od rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. jako „przepisów dotychczasowych” w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej. Zgodnie z § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. jako okresy pracy w warunkach szczególnych należało traktować okresy pracy na stanowiskach zaliczonych do pierwszej kategorii zatrudnienia na mocy rozporządzenia z 1979 r. Przechodząc na tej podstawie do przepisów tego ostatniego rozporządzenia, stwierdzić należy, że praca wnioskodawcy została zaliczona do pierwszej kategorii zatrudnienia przez to rozporządzenie (pozycja 9 Dział XIII). Zgodnie zaś z § 8 ust. 2 rozporządzenia z 1979 r., wcześniejsze okresy wykonywania pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia w rozporządzeniu z 1979 r., a zatem okresy pracy sprzed 1 stycznia 1980 r., uwzględnia się na poczet ustalania okresów pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia. Tym samym, na mocy rozporządzenia z 1979 r., okres pracy wnioskodawcy na stanowisku sprężarkowego sprzed 1 stycznia 1980 r. został uznany za okres na stanowisku zaliczonym do pierwszej kategorii zatrudnienia. W rezultacie na mocy § 19 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. podlegał zaliczeniu do okresu pracy w warunkach szczególnych. Skoro zaś z art. 108 ust. 1 ustawy o obowiązku obrony wynika fikcja prawna, że okres odbywania służby wojskowej należało potraktować jako okres dalszego wykonywania przez wnioskodawcę pracy na

stanowisku sprężarkowego, to do okresu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. należało zaliczyć nie tylko okres pracy na tym stanowisku poprzedzający odbycie służby wojskowej, ale także okres odbywania tej służby.

Mając powyższe na względzie oraz stosowanie do wniosku skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i oddalił apelację organu rentowego od uwzględniającego odwołanie wnioskodawcy wyroku Sądu Okręgowego w K. O kosztach orzeczono stosownie do art. 98 § 1 k.p.c.